

דגם תשובות בתורה שבעל פה – גמרא מסכת בבא קמא, מס' 005391, קיץ תש"ף

הערה למעריך: דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.

על הנבחן לענות על שבע שאלות: על חמש מן השאלות 1-7, על אחת מן השאלות 8-9 ועל שאלה 10 – חובה.

על הנבחן לענות על חמש מן השאלות 1-7.

1. פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמיים (דף נה, ע"ב – נו, ע"א)

א. (1) – כפף את קמתו של חברו בפני הדלקה והאש הגיעה לקמה באמצעות רוח שאינה מצויה.

– כיסה את קמתו של חברו בסדינים כאשר ראה שאש מתקרבת לקמה.

(2) לפי האפשרות הראשונה פטור מדיני אדם כי לא העלה בדעתו שתישׁוב רוח שאינה מצויה.

לפי האפשרות השנייה פטור מדיני אדם כי לא עשה שום מעשה היזק בידיים [זה נחשב רק "גרמא"].

ב. (1) ועוד אין והרי יש.

קושיית הגמרא: מדוע מנה רבי יהושע רק ארבעה דברים שהעושה אותם פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמיים,

והרי יש עוד מקרים כאלה?

(2) כי בכל אחד מארבעת המקרים שציין היה אפשר לחשוב שיהיה פטור גם מדיני שמיים, ולכן ציין רבי יהושע שחייב

בדיני שמיים.

2. שומר אבדה (דף נו ע"ב – נז, ע"א)

א. (1) רבה אמר שדינו של שומר אבדה הוא כשומר חנם כי אין לו שום הנאה משמירת האבדה.

רב יוסף אמר שדינו של שומר אבדה הוא כשומר שכר כי יש לו הנאה – שאינו צריך לתת לחם לעני בשעה שהוא

עוסק באבדה [העוסק במצווה פטור מן המצווה].

(2) לכאורה המקרים ש"נגנבה או אבדה" שהדין בהם "חייב באחריותה", הם כאשר האבדה נגנבה מביתו של השומר

או אבדה מביתו של השומר, ואם כן יוצא שמפורש בברייתא ששומר אבדה הוא כשומר שכר שחייב בגנבה ואבדה.

ב. (1) המוצא החזיר את האבדה בבוקר למקום שבעל האבדה יראה אותה – אין הוא אחראי למה שיקרה אחר כך

לאבדה.

המוצא החזיר את האבדה בצהריים למקום שבעל האבדה יראה אותה, והיא נגנבה או אבדה ממקום זה – המוצא

חייב באחריותה.

(2) בבוקר בעל האבדה נכנס ויוצא מביתו ויכול לראות את האבדה סמוך להחזרתה – ולכן המוצא אינו חייב על מה

שיקרה לאבדה, אבל בצהריים בעל האבדה נמצא בשדה ולא יראה את האבדה סמוך להחזרתה – ולכן המוצא

חייב באחריותה.

3. נפלה לגינה ונהנית ומבריא ארי מנכסי חברו (דף נח, ע"א)

א. (1) בעל הגינה הציל באמצעות פירותיו את הבהמה שלא תיפגע מן הקרקע, והדבר דומה למי שמציל את נכסי חברו

על ידי שמבריא מהם ארי שבא להזיקם.

(2) – מבריא ארי מנכסי חברו מציל את נכסי חברו מדעתו ומרצונו, ובמקרה שנפלה לגינה ונחבטה בעל הגינה

אינו פועל מדעתו ומרצונו.

– מבריא ארי מנכסי חברו אינו מפסיד מפעולת ההצלה, ובמקרה שנפלה לגינה ונחבטה בעל הגינה מפסיד

מהצלת הבהמה.

ב. (1) במקרה שהבהמה אכלה רק מן הערוגה שהיא נפלה עליה.

(2) נפילת הבהמה הייתה אונס וגם האכילה של מה שתחתיה הוא אונס, כי היא אינה יכולה להתאפק מלאכול [אבל

אם היא עברה לערוגה אחרת ואכלה שם אין זה נחשב אונס].

4. "כי תצא אש..." (דף ס, ע"א)

א. (1) קוצים:

סיבה לחייב – אנשים אינם נוהרים לשמור את האש שלהם מקוצים כי קוצים עומדים לשַרְפָה, ולכן יש להניח שבעל האש פשע בשמירת האש שלו.

סיבה לפטור – ההפסד של הקוצים הוא מועט [וייתכן שאין חובת זהירות כל כך בנוגע אליהם].

(2) גדיש:

סיבה לחייב – ההפסד של הגדיש הוא מרובה.

סיבה לפטור – אנשים נוהרים לשמור את האש שלהם מגדיש כי אינו עומד לשַרְפָה, ולכן יש להניח שבעל האש לא פשע בשמירת האש שלו אלא היה אנוס.

ב. (1) פורענות באה לעולם בזמן שהרשעים בעולם, אך היא מתחילה מן הצדיקים. אש = פורענות; קוצים = רשעים; גדיש = צדיקים.

(2) כדי שהצדיקים לא יראו ברעה העתידה לבוא.

5. אש שעברה דרך הרבים או נהר (דף סא, ע"א)

א. (1) השאלה: מאן תנא.

מי הוא התנא של משנתנו [הסובר ששיעור רוחב הדרך הפוטרת הוא כדרך הרבים]?

(2) דתנן [לקבל גם: "רבי"].

רבי אליעזר אומר במשנה הבאה שהמרחק בין השדה של מדליק האש לשדה חברו, שפוטרו את מדליק האש, הוא שש עשרה אמה כדרך רה"ר, ולכן הוא התנא במשנתנו, שפוטרו את מדליק האש במקרה שהאש עברה דרך הרבים.

ב. (1) מאן דאמר.

(2) התנאי הנדרש לפי שמואל הוא שיהיו בנהר מים.

תנאי זה אינו נדרש לפי רב כי מכיוון שהנהר הוא רחב הוא מפסיק אף על פי שאין בו מים, כמו שדרך הרבים מפסיקה.

6. "גמל שהיה טעון פשתן... בנר חנוכה פטור" (דף סב, ע"ב)

א. גמל היה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים ליד חנות. מחוץ לחנות הניח החנווני נר חנוכה, והפשתן נשרף והדליק את הבירה. הנזק שנגרם: הפשתן נשרף והבירה נשרפה [לקבל גם תשובות שמזכירות רק את הפשתן שנשרף או רק את הבירה שנשרפה].

ב. (1) ההלכה: מצווה להניח נר חנוכה בתוך עשרה טפחים מן הקרקע.

הלימוד: אם היה מותר להניח לכתחילה את הנר למעלה מעשרה טפחים לא היה רבי יהודה פוטר את החנווני, כי בעל הפשתן יכול לומר לו שהיה לו להניח את הנר גבוה יותר כדי למנוע את הנזק.

(2) גם אם היה מותר לכתחילה להניח את הנר גבוה מעשרה טפחים, בעל הפשתן לא יכול לטעון שהיה על החנווני לעשות זאת, כי החנווני עוסק במצווה וחכמים לא הטריחו אותו להגביה את הנר למעלה מגמל ורוכבו.

ג. אפשר להעמיד נר חנוכה עד גובה עשרים אמה, כי רק עד גובה זה אנשים רואים את הנר ויש פרסום הנס [לקבל גם תשובות שמזכירות רק ראייה של הנר או רק פרסום הנס].

7. קטע שלא נלמד

- א. לפי רבי יוחנן, המצניע יהיה חייב כאשר הוא הצניע בכותל רעוע, כי היה עליו להעלות על דעתו שהכותל ייהרס והקוצים והזוכיות יתפזרו ברה"ר. בעל הכותל יהיה חייב כאשר המצניע הצניע בכותל בריא, כי היה עליו להצניע את הקוצים והזוכיות שהתפזרו.
- ב. (1) אדם כיסה את בורו בכיסוי של בור ששייך לחברו, ובעל הכיסוי בא ולקח את הכיסוי שלו ונגרם נזק מן הבור. בעל הבור חייב, כי היה עליו להעלות על דעתו שבעל הכיסוי ייקח את הכיסוי שלו.
- (2) רבינא השווה את המקרה שבדבריו למקרה של מצניע קוצים וזוכיות בכותל רעוע, כי גם המצניע וגם בעל הבור היו צריכים להעלות על דעתם את מה שיקרה, ולכן הם חייבים.

על הנבחן לענות על אחת מן השאלות 8-9.

בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י)

על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

8. א. בכניסה לבית שבוע הבן

- (1) שמואל לא נכנס לפני רב אסי כי רב אסי היה גדול ממנו. רב אסי לא נכנס לפני רב כי רב אסי היה תלמידו של רב. רב לא נכנס לפני שמואל כי כיבד אותו, משום שבאירוע אחר רב קילל את שמואל ומאז החליט לנהוג בשמואל כבוד.
- (2) רב ורב אסי נכנסו ראשונים (רב ראשון, ואחר כך רב אסי תלמידו) ושמואל המתין בחוץ ואחר כך נכנס לבדו. פתרו את הבעיה דווקא באופן זה כי שמואל היה הקטן שבכולם, ולכן היה ראוי שהוא ימתין בחוץ וייכנס אחר כך לבדו.

(דף פ, ע"א-ע"ב)

ב. תלתן ועשבים

- (1) על פי המשנה ממסכת כלאיים, מי שיש לו שדה תלתן וצמחו בו מיני עשבים שהם כלאיים עם התלתן, אין מחייבים אותו לעקור את העשבים מייד כדי להימנע מעבירה, משום שבוודאי יעקור אותם במשך הזמן כדי שלא יפסידו את התלתן.
- ממשנה זו משמע שעשבים מפסידים את התלתן, אבל התנאי שהתנה יהושע היה "מלקטים עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן", ולכאורה הסיבה שמשדה תלתן אין מלקטים עשבים היא מפני שהעשבים מועילים לתלתן.
- (2) "חוץ משדה תלתן" נאמר בנוגע לתלתן שמגדלים למאכל בהמה. כיוון שהתלתן נועד למאכל בהמה בעל השדה רוצה גם את העשבים לצורך בהמתו.

(דף פא, ע"א)

ג. מסתלקין לצידי הדרכים

- (1) התנאי: מותר לנטות מדרכי העפר ולהמשיך ללכת בצד דרכים אלה, אפילו אם לשם כך צריכים ללכת בגבול שדה פרטי, ואפילו בזמן שגדלה תבואה בשדה.
- הצורך להתנות תנאי זה הוא בגלל הטיט שבדרכי העפר, שבקיץ הוא מתקשה כיתדות ומפריע להולכים שם.
- (2) I. רבי יהודה בן קנוסא הלך בדרך העפר [ולא בצידי הדרך], ופסע פסיעות גסות מיתד ליתד.
- II. רבי חשב שמעשה זה מבטא יוהרה, כי רבי יהודה בן קנוסא מראה את עצמו שהוא ירא שמיים מאוד ומסרב לנהוג על פי התנאי שהתנה יהושע.

העונש הוא נידוי [להכות את שוקיו בגרזן של ברזל].

(דף פא, ע"א-ע"ב)

עיון (ללומדים 6.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות)

על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

9. א. הפורץ גדר בפני בהמת חברו

- (1) בעבור הכותל, כי הוא הזיק לו בידיים (דף נה, ע"ב, רש"י ד"ה "אי בכותל בריא").
 (2) חייב על גופה של הבהמה, כי כאשר פרץ גרם ליציאת הבהמה מרשות הבעלים — וכדי להיפטר חייב להחזירה למקום המשתמר. אבל מתשלום על הנזקים שהזיקה הבהמה הוא פטור, כי לא ברי היזיקא [הפורץ יכול לומר שאמנם הוא פרץ את הגדר אבל לא בטוח שהבהמה הייתה מזיקה].

ב. מציל עצמו בממון חברו, ונוטל רכוש חברו על מנת לשלם

- (1) I. האם צריך לשלם על נזק שגרם לממון חברו כאשר הציל את עצמו מפני פיקוח נפש?
 II. אסור להציל עצמו בממון חברו בלי לשלם [אבל דוד פטור מפני שהוא מלך].
 (דף ס, ע"ב, תוד"ה "מהו")

- (2) I. מותר לו להציל עצמו בממון חברו רק כאשר מתכוון לשלם לו.
 II. כי ייתכן שזה מצב של פיקוח נפש גם לנגזל.

ג. גידול בהמה דקה בארץ-ישראל

- (1) כי בהמה דקה אוכלת את היבול שבשדות [וסתם שדות שבארץ-ישראל הם בבעלותם של יהודים] (דף עט, ע"ב, רש"י ד"ה "אין מגדלין").
 (2) I. כאשר לא היה יישוב יהודי בארץ-ישראל בטל האיסור לגדל בהמה דקה בארץ-ישראל, וגם כשהמציאות השתנתה, ויש יישוב יהודי בארץ-ישראל — לא חזר האיסור לקדמותו אלא אם ייגזר האיסור מחדש.
 II. טעם הגזרה הוא כדי למנוע נזק מבעלי השדות, ובמחילת הכול אין מקום לגזרה. במציאות כיום, יש להניח שקיימת הסכמה כללית של כל בעלי השדות שלא להקפיד על נזקים מן הבהמות, כי ענף זה הוא מקור פרנסה ויש קושי מבחינה כלכלית להביא בהמה דקה מחוץ לארץ.

שאלת חובה. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

10. מבוא לתורה שבעל פה

- א.** (1) המשנה מסודרת לפי נושאים, ומדרשי ההלכה מסודרים לפי פסוקי התורה (עמ' 15-16).
 (2) שלא תשתכח תורה שבעל פה מישראל (עמ' 45).
ב. (1) לפרש את תורתם של התנאים [לקבל: לכתוב את הגמרא] (עמ' 17).
 (2) שהיא הצורה שאמר ה' למשה ואמר לנו. אַן: שגם פירושה המקובל של התורה שבכתב הוא מפי הגבורה (עמ' 42). [הערה למערך: תלמיד שכתב שהמצוות שאנו מקיימים הן מה' וכדו' — לֹא לקבל את תשובתו. בתשובה צריכה להיות התייחסות לצורת הקיום].
ג. (1) דיני כתובות, דיני קידושין, דיני גיטין (עמ' 26).
 [הערה למערך: על התלמיד לציין שני נושאים].
 (2) הקושי: היכן ציוונו ה' להדליק נר של חנוכה? הרי חנוכה היא מצווה שקבעו חכמים! הפתרון: ה' ציווה אותנו לא לסור מדבריהם של חכמי התורה שבעל פה [לקבל: כתוב בתורה "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך"].
 (עמ' 49-50)